

گام نهم: اقدام مشارکتی، پایش و ارزشیابی مشارکتی کنیم، یافته‌ها و ارزش‌ها را استخراج و از آموخته‌ها درس بگیریم.

پایش و ارزشیابی دو مقوله متفاوت اما به هم وابسته‌اند، بدین معنا که ارزشیابی هیچ برنامه‌ای بدون پایش صحیح آن در طول انجام برنامه، امکان‌پذیر نیست.

• پایش

پایش جزئی مهم از فرآیند مدیریت و راهبری یک برنامه است. پایش با گذشت مدت کوتاهی پس از شروع فرآیند، آغاز می‌شود تا در حین انجام فرآیند، مشخص کند برنامه و فرآیند چقدر خوب پیش می‌رود و چه مشکلات و ایراداتی موجب کندی یا توقف فرآیند می‌شود.

پس از تدوین برنامه نیز که اقدامات اجرایی باید بر اساس برنامه تدوین شده و با رعایت برنامه زمانبندی، فعال کردن نقش کنشگران و تأمین منابع، به طور مشارکتی انجام شود، پایش اقدامات و فعالیت‌ها امکان رفع چالش‌ها و موانع احتمالی اجرای برنامه‌ها و در صورت لزوم بازبینی و تغییر برنامه‌ها را فراهم می‌کند.

پایش همچنین موجب می‌شود، مسئولیت‌پذیری مرکز توسعه محله، بالا رود، شفافیت بین اعضاء ارتقاء یابد تا اعضاء با خودارزیابی انتقادی برنامه‌ها و اقدامات خود، اطمینان خاطر بیشتری از روند اجرا و تداوم برنامه‌ها حاصل کنند. پایش امکان دستیابی به شناخت موارد زیر را برای مرکز توسعه محله، کارگروه مدیریت دانش و سایر دست‌اندرکاران فراهم می‌کند:

- تجزیه و تحلیل چگونگی پیشرفت فرآیند و برنامه بازآفرینی
- مشخص نمودن موفقیت‌ها و شکست‌ها و دلایل آنها
- تصمیم‌گیری درباره منابع انسانی، مالی و فیزیکی (تجهیزاتی)
- اندازه‌گیری پیشرفت فعالیت‌ها و برنامه و تعدیل فعالیت‌های آینده
- یافتن روش‌ها و الگوهای مناسب در اجرای فعالیت‌ها و به کار بستن آنها در اجرای برنامه‌ها و پروژه‌های آینده
- پایش باید با تهیه چک‌لیستی برای هر یک از برنامه‌های عملیاتی، انجام شود. در این چک لیست باید بر اساس سند عملیاتی برنامه بازآفرینی منابع، نقش کنشگران و از سوی دیگر، زمان‌هایی که برنامه پایش شده، و نحوه جمع‌آوری داده‌ها مشخص می‌شود. در این چک لیست باید به سوال‌های زیر پاسخ داده شود.
- چه میزان از منابع پیش‌بینی شده در برنامه تحقق یافته است؟
- چه میزان و کیفیتی از برون‌دادهای مورد انتظار تحقق یافته است؟
- آیا فرض‌های برنامه تحقق یافته است؟
- چه میزان بهره‌برندگان مستقیم و غیرمستقیم پیش‌بینی شده در برنامه، از برنامه‌ها بهره‌برده‌اند؟
- کدام کنشگران و به چه میزان، نقش خود را به درستی ایفاء کرده‌اند؟

• ارزشیابی

ارزشیابی برای تضمین بهبود مستمر در فرآیند اجرای برنامه‌ها لازم است. در جریان ارزشیابی درس‌هایی آموخته می‌شود که کمک می‌کند تا برنامه‌های بعدی و فرآیندهای آتی بهتر طراحی شوند.

برخلاف سه نسل پشت سرگذاشته شده در روش‌های ارزشیابی که در اولی، ابزارهای در اختیار ارزشیاب، ابزارهای اندازه‌گیری و در دومی، ارزشیابی توصیف رخدادها و در سومی، ارزشیابی قضاوت در خصوص چگونگی انجام برنامه بود، در روش ارزشیابی مشارکتی و توانمندساز، ارزشیابی یک فرآیند شامل مجموعه‌ای از فعالیت‌های گردآوری و تحلیل متفکرانه و نظام‌مند در باره ویژگی‌ها و دستاوردهای یک برنامه است.

ارزشیابی؛ با انباشت قابل انتقال درس‌های متنوعی که مجریان و تسهیلگران محلی در جریان اجرای فرآیند به دست می‌آورند و درس آموخته‌هایی که ممکن است در جریان اجرای فرآیند استخراج شود منجر به تغییر نگرش و دستیابی به تئوری می‌شوند.

اهداف ارزشیابی به شرح زیر است؛

- تولید دانش و پیش‌بینی بهتر آینده برنامه‌ها
- افزایش اثربخشی برنامه‌ها و یافتن راهکارهایی که با کاهش هزینه‌ها بتوان، دستیابی به اهداف را تسهیل کرده و فرآیند را بهبود بخشید.

- تصمیم‌سازی در خصوص تغییر مدل‌ها و الگوها با اطمینان از آزمودن مدل‌های موجود

در طول اجرای فرآیند، طرحی برای اجرای ارزشیابی مشارکتی باید تدوین شود. بدیهی است، این طرح، توسط کارگروه مدیریت دانش طراحی شده و در اختیار تسهیلگران میانی و تسهیلگران محلی قرار خواهد گرفت.

